

Euskal arazoaren biziagotzeak eta larriagotzeak markatu du hamar urteotako Euskal Herriaren historia. Arazo hori, ordea, ez da hizkuntzarena bakarrik, edo eta euskal kulturarena, edo eta euskal kulturarena, edo eta politikazkoa, edo eta gizartezkoa bakarrik. Hauen guztion batasuna eta osotasuna da euskal arazoa: Euskal Herri Langilearen arazoa, halegia.*

Burrukak sinaturiko* urteak dira hauk.* Burruka odolduna askotan, odolgabea etengabe. Ez da taldeño baten edo besteren burruka hitxia izan. Herri ixila bera ere burruka giroan girotua bizi izan da. Kristauak ere tarteko izan dira burruka bizi hortan.

Pacem in terris Entziklikak (1963), Kontzilioak eta geroago **Populorum progressio** Entziklikak (1967) jabeagotu egin zituzten kristauak, gizonen eta herrien politikazko, ekonomiazko eta kulturazko eskubideei buruz. Horien argia eta eragina nabarmenak ziren Euskal Herriari eta honen arazoari begira. Ordurako ere bizia zen Euskal Herriko apezken eta kristauen kezka Herriaren egoerari buruz. Ondo nabaritu* zen hori, 1960.ean 339 apezkek eliz agintariei bidalitako gutun* haren inguruan —alde eta kontra— sortu ziren istiluetan.* Handik hiru urtetara, ia* 500 euskal apezkek beste ageri bat bidaltzen zieten Kontzilioan zeuden apezpiku guztiei, Espainian eta bereziki Euskal Herriaren Estatuak eta Elizak zuten lotura eta hemengo giza eta herri eskubideen zapalkuntza salatuz.

Bide hontatik, Ekintza Katolikoaren taldeetan, seminarioetan eta apezken artean ere, joera berriak indartzen dira. Apostoluzaren «garbizaletasunetik» gizarteko kezka eta burruketa beren buruak benetan kutsatzera* jotzen dute, beste militanteekin eta ekintzaileekin bat eginik. Apostoluzazko ekintzatik politikazkora aldatzen da zenbait kristau talde. Oso nabarmena izan zen urte horietan, nola sartu zen euskal politik talde bizienera seminarioetatik pasaturiko lagun piloa.

Hiru alderditatik ukituko dut hemen, Euskal Herriak azken urteotan bere arazoaren hildotik* eramane duen burruka: politikazko burruka, gizartezko burruka, kulturazko burruka. Hiruretan Herriarekin tarteko izan da nolabait Eliza ere, edo eliztarrak behintzat.

Espetxeratuen, heriotzara kondenatuen* eta hilen artean

1968.etik batez ere, eta ETaren eraginez bereziki, ikaragarriro pizten da

AZKEN HAMAR URTEOTAN

KRISTAUAK

EUSKAL HERRIAREN

BURRUKETAN

politikazko burruka eta larritzen da egoera. Urte hortan hain zuzen ere ematen diote aurrenik* ETAKo bati, Arrizabalagari, heriotz sententzia, gero kendua. Uda «bero» hortan jozten* dira halaber* lehen hilketak tiroka, bai poliziaren eta bai ETAKoen aldetik. Pardines goardia zibila erori* ondoren, Etxebarrieta hiltzen dute. Eta handik aste gutitara «Manazas» Gipuzkoako polizi burua garbitzen du ETAK.

Uda «bero» horren ondotik gaur arte, ia etengabe, bata bestearen ondoren datoz bankuetako diru garbitzeak, poliziaren edo goardia zibilaren eta euskal gerrilleroen arteko tiroketak, hilketak, atxe miaketak,* komisariatoko galdaketak eta ordu larriak, epaiak eta espetxe- eta heriotz sententziak. Ehundaka eta milaka dira, urte hauetan komisariatako larriak jasane* behar izan dituztenak, edo etxetik kanpora eta euskal iparraldera iheska ibili behar izan dutenak.

Giro horrek sorturiko herriaren ikarra eta larria areagotu* egin dira «estado de excepción» direlako horien menpean. 1967.ean ezarri zitzaion aurrenik Bizkaiari egoera hori. 1968-1969.ean Gipuzkoak bederatzi hilabetez egon behar izan zuen horrelako egoeraren azpian, Espainia osoari ere hiru hilabetekoa ezarri zitzaion bitartean. Aurten, berriz ere, Gipuzkoak eta Bizkaiak beste hiru hilabetekoa eraman behar izan dute... Eta ondoren «Terrorismoaren kontrako legea» etorri da!

Hiru gailur nagusi ukan ditu behar bada azken hamar urteotako burruka etengabe honek: 1970.ean, Burgosko epaikuntzakoa eta aleman kontsularen bahikuntzakoa*; 1973.ean, Carreco Blancoren garbiketako; 1975.ean, uda hontakoa, heriotz sententziak eman eta bete direnekoa.

Hegoaldean eramane den burruka honek bere jarraipena ukan du iparraldean ere. «Enbata»ren, HASen eta

hegoaldean hara ihesegindako burrukalarien eraginez, biziagotu egin da iparraldeko euskal politik giroa ere. Pariseko Gobernuak Euskal Herrikanpora bota zituenean ETAKoen aldeko manifestazioetan eta gose grebetan agertu da bereziki hango burruka biziena. Baina azken urte hauetan askotaz zabalagoa gertatu* da iparraldean euskal politikazko ekintza.

Burruka hauetan, bai iparraldean eta batez ere hegoaldean, nahasiak* ibili dira zenbait apez, komentu eta apezetxe. Eliza ez da ixilik geratu egoera hortan. Baina homiliez, ageriez* eta bilerez* gainera, burrukaren hildotik bertatik ere abiatuak ibili dira apez batzu, gerrilleroak lagunduz edo gerrillan bertan zuzenean parte hartuz. Burgosko epaitu famatuaren artean bi apez ere ba zeuden. 1973.eko udazkenean, Gobernua eta Eliza bera ikaratu zituen Zamorako apez gartzelatuen ekintza gogorrak: beren gelei sua eman baitzieten, eta gero gose greba luze bati ekin eta eutsi. Hala ere, burruka hori begi onez ikus ala ez, gutti izan dira benetan tarteko izan diren elizgizonak.

Langileak elizetan

Hain nabarmena izan ez bada ere, ez da motelagoa izan azken hamar urteotan langileen burruka, sindikal* politika berri baten eta uneko zenbait eskabide konkreturen bila. Baina langileen «sindikal» burrukak politikazko eskabide zabalagoak eramane ditu barnean, azken urteotako Euskal Herriaren gertatu diren greba luzeetan agertu denez.

Jakina da, urte hauetan, Euskal Herria izan dela langileen burruken alderdirik beroena Espainia osoan. «Bandas» lantegiko greba* handi hartatik eta beste harelakoetatik azken udazkeneko greba orokorra* arte, langileen burrukak Euskal Herriko bazter nahienak hartu ditu. Altos Hornos, Fi-

restone, Authi, Lesakako Laminaciones, Potasas de Navarra, CAF, Michelin, Etxezarreta papelola, Irurako Emua, etabar luze bat dira euskal langileen burrukaren katea landu dutenak.

Iparraldean langileen burrukak beste aldetatik joan dira: Pariseko eta bertako gobernariak daramaten lanbide politikaren kontra, halegia. Ipar Euskal Herria turismoaren txoko polita bihurtzearen kontra, lantegiak egiteko eskabidea eraman nahi izan dute aurrera iparraldeko langileek.

Baina langile eta gizarte burrukak beste biderik ere urratu du azken hamar urteotan. Ezagunak dira esnezaileen grebak eta manifestazioak eta Nafarroako biperzaleen² burruka bi-ziak. Halaber, azken urteotan oso bizitu da Euskal Herrian kutsaduraren³ kalteen kontzientzia eta haren kontrako burruka. Erandioko manifestazio batetan bi lagun hil ziren, poliziaren tiroz. Debako eta Euskal Herri osoko indarretxe nuklearren kontrako burrukak arrakasta⁴ handia ukan du azken bizpahiru urteotan.

Eliza bera ere tarteko izan da langileen greba eta burruketan, neurri batez behintzat. Alde batetik, elizetan eta parrokiatako batzokietan⁵ aukera eman zaie sarritan langileei, beren bilerak egiteko. Baina, behin baino gehiagotan, langileek berek hartu izan dituzte elizak, beren manifestazioak

egiteko, elizgizonak eta Eliza bera beren burruka horietan nahasiz. Elizaren jokabidea ez da beti berdina izan; baina gehienetan babesmodukoren bat ukan izan dute langileek Elizaren aldetik. Hortaz gainera, parrokia askotan eta diosesi mailan ere diru bilketa batzu antolatu izan dira azken urteotan, greban ari ziren langileak laguntzeko. Gipuzkoan, azken bi urteez geroztik, elizbarrutiko⁶ «Cáritas»ek ofizialki diru bilketa bat edo beste antolatu ohi du elizetan, «premia berezi» horietarako hain zuzen ere. Azken urteotako jokabide honegatik, agintari zibilekin tirabira franko ukan izan du Elizak.

Ikastolak, ideologia, euskara batua, erlijioa: dena nahasian

1966.era, ikastolek indarra hartua zuten. Baina ordutik honantz hedatu⁷ eta finkatu dira Euskal Herri osoan. Hedapen eta finkapen hontan, izan du bere partea Elizak ere, Gipuzkoan bereziki. 1964.ean, Donostiako elizbarrutiak bere babespean jarri zituen ikastolak, eta horien Elkarte ofiziala sortu zuen. Baina, babes horrekin batera, baldintza batzu ere izarri izan ditu Elizak, erlijioaren irakaspenari buruz batez ere. Eta hemen piztu da, hain zuzen ere, ikastoletako istilu asko.

Ideologiazkoak eta pedagogiazkoak izan dira burruka horik.⁸ Ideologiazko

burruka zabalago batetan, erlijioa irakasteko pedagogiaren arazoa izan da burrukaren erdigunea.⁹ Baina hontan eliztarren artean ere eritzi desberdina burukatu izan dira, kontutan edukiz ikastoletan oso sartuak ibili direla apezak, apezgai izanak eta apezgaiak. Gainera, ikastola asko parrokiatan edo erlijiosoan etxeetan eraiki izan dira. Horregatik, urte hauetan guztiotan Elizaren eragina oso indartsua izan da ikastoletan; eta eliz barneko jokabide eta pentsaera desberdinak nabarmendu dira horietan ere.

Ideologiazko eta pedagogiazkoekin batera, hizkuntzaren edo euskara batuaren arazoak mindu du ikastoletako arazoa. 1968.ean egin zen Euskal Akademiaren Arantzazuko batzarre aipatua.¹⁰ Laster eliztar batzuk, euskara batuaren kontrakoak zirenek, Euskaltzaindiaren barneko istiluak eta ideologiazko, pedagogiazko eta erlijiozko arazoak, dena nahasi nahi izan zuten euskara batuarekin. Honela, euskara batua bera gertatu da azken urteotan Elizan bertan elkarren kontrako burrukabide. Nabarmenago agertu da hau liturgi liburuetan. Euskal diosesiek euskarazko liturgi batzorde bat sortu zuten, Kontzilio ondoren. Baina gero Iparraldeak, Gipuzkoak eta Bizkaiak beren aldetik atera dituzte gehienbat eliz liburuak. Biblia euskaratzeko batzordea ere sortu zen; baina, euskara batuaren istiluak zirela eta, ez du aurrera jotzerik izan, eta azkenik deseginda dagoela dirudi batzorde hori.

Ikastoletako ideologi, hizkuntz eta erlijio burruka berbera nabarmendu da euskal aldizkarietan ere. Hauetako gehienak Elizaren edo Kongregazioen baten eskuetan zeuden, eta erlijiozko aldizkari bezala zeuden legez tuta. Hauetan ere, Euskal Herriko eta eliz barneko kontradizioak bizi bizi agertu dira azken hamar urteotan.

Azkenik, azken hamar urteok euskal kulturaren laiotze bat ekarri dute, zailantza handiren eta gorabehera ugariaren artean izan baldin bada ere. Alde batetik, aldizkari eta argitaldarien berriak sortu dira, laiotasunaren ize-nean hain zuzen ere, eta Elizaren babespetik alde egitearren. Bestetik, lehendik eta oraingoz ere Elizaren edo Kongregazioen batenak diren aldizkari eta argitaldarien zenbait ere erlijiozko gaietatik kanpora dabilta gehienbat.

Horregatik, Ibon Sarasolaren «Euskal Literatura numerotan» azken liburuan agertzen den bezala, erlijiozko liburuak dira urte hauetan ia azken mailan daudenak, oraindik ere euskal idazleetatik asko eta asko apez jendea baldin bada ere.

P. KORTABARRIA

